

สิทธิพลเมืองกับนโยบายรัฐ

ท้องถิ่นปริทรรศน์

๑ สมพันธ์ เตชะอธิก

การใช้อำนาจรัฐออกนโยบายหรือโครงการต่างๆ มักมีผลกระทบทั้งทางดีและไม่ดี ต่อประชาชนในพื้นที่และทั่วไป รัฐและเอกชนมักคิดว่าการพัฒนาประเทศคือการพัฒนาความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เน้นการลงทุน สร้างเขื่อน สร้างรถไฟ สร้างถนนหลายๆ เลน สร้างนิคมอุตสาหกรรม ฯลฯ ซึ่งก็ทำให้ความเป็นเมืองเจริญขึ้น คิวไลซ์ขึ้น แต่คุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมกำลังเสื่อมทรุดลง

ด้วยเหตุนี้ภาคประชาชนเอ็นจีโอประชาสังคมและนักวิชาการบางส่วน จึงมีการขับเคลื่อนผลักดันการมีส่วนร่วมในนโยบายสาธารณะเพื่อลดผลกระทบในทางที่ไม่ดีต่อประชาชนและพื้นที่ภายใต้วาทกรรม สิทธิพลเมืองและนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วม

ในเวทีวิชาการโฮมสู่อีสาน 2 ที่ผ่านเมื่อเร็วๆ นี้ คุณสุวิมล มีแสง นักวิชาการอิสระที่ผ่านการทำงานภาคประชาสังคมมาหลายองค์กร ได้เสนอความเห็นไว้ว่า

สิทธิพลเมือง หมายถึง การที่พลเมืองของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัฐสมัยใหม่สามารถกระทำได้ภายใต้กรอบของกฎหมายบ้านเมืองของสังคมนั้นๆ ด้วยเหตุนี้ สิทธิพลเมืองจึงซ้อนทับอยู่กับสิทธิทางการเมือง

สิทธิพลเมืองจะมีความหมายและขอบเขตแคบกว่าสิทธิมนุษยชน เพราะสิทธิพลเมืองจะเป็นสิทธิที่พลเมืองทุกๆ คนมีในฐานะพลเมืองของรัฐ ซึ่งอาจแตกต่างกันไปตามความคุ้มครองโดยกฎหมายของรัฐที่ตนเป็นพลเมืองอยู่ แต่สิทธิมนุษยชนนั้นเป็นสิทธิสากลที่มนุษย์ทุกคนบนโลกนี้พึงมีเหมือนๆ กันไม่ว่าเขาจะอยู่ที่ใด หรือ เป็นพลเมืองของรัฐใดก็ตาม

ประเด็นเรื่องการใช้อำนาจโดยตรงของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วมและการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ยังเป็นเรื่องห่างไกลที่จะสร้างการยอมรับจากอำนาจรัฐและเอกชนอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตามภาคประชาชน เอ็นจีโอ ประชาสังคมและภาควิชาการ ยังคงพยายามขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะที่มาจากภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน

การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะด้านสุขภาพแบบมีส่วนร่วมที่มีมายาวนานพอสมควร นับสิบกว่าปีแล้ว คือ การขับเคลื่อนสมัชชาสุขภาพทุกจังหวัด ทุกภูมิภาคและระดับประเทศ

นโยบายสาธารณะด้านสุขภาพ หมายถึง นโยบายสาธารณะที่แสดงความห่วงใยอย่างชัดเจนเรื่องสุขภาพ และพร้อมที่จะรับผิดชอบต่อผลกระทบทางด้านสุขภาพที่อาจจะเกิดจากนโยบายนั้น ขณะเดียวกันก็เป็นนโยบายที่มุ่งสร้างสิ่งแวดล้อมทั้งทางสังคมและทางกายภาพที่เอื้อต่อการมีชีวิตที่มีสุขภาพดี และมุ่งให้พลเมืองมีทางเลือกและสามารถเข้าถึงทางเลือกที่ก่อให้เกิดสุขภาพที่ดีได้

รัฐบาลรัฐประหารได้ทำให้กลไกการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะชาวบ้าน คนจน คนด้อยโอกาส ด้อยอำนาจ หดหายไปมากมาย ทั้งผลจากการใช้กฎอัยการศึกในช่วงปีแรก และมาตรา 44 ที่มีผลอย่างมากในปัจจุบัน ดังกรณีการประกาศใช้ผังเมือง การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม การประกาศเขตเศรษฐกิจพิเศษ การออกกฎหมายห้ามชุมนุมสาธารณะ ฯลฯ

ตัวอย่างของนโยบายสาธารณะในระดับต่างๆ และผลกระทบต่อสุขภาพ

นโยบายสาธารณะที่มาจากภาครัฐ : รัฐบาลดำเนินโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก (Eastern Seaboard) ที่ก่อให้เกิดการลงทุนและโอกาสทางเศรษฐกิจอุตสาหกรรม ขณะเดียวกันก็ได้นำมาซึ่งมลภาวะและสร้างความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ความมั่นคงในชีวิตของชุมชน รวมถึงผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนอย่างรุนแรงอีกด้วย

นโยบายสาธารณะที่มาจากภาคเอกชน : บริษัทเอกชนรายใหญ่แห่งหนึ่งได้ส่งเสริมให้เกษตรกรทำการผลิตสินค้าเกษตร โดยมีข้อตกลงล่วงหน้า หรือที่เรียกว่า “การเกษตรแบบมีพันธสัญญา” ซึ่งในภายหลังรัฐบาลเห็นว่ามิใช่ประโยชน์ เนื่องจากเป็นการเพิ่มรายได้ของเกษตรกร จึงได้ส่งเสริมให้เกษตรกรทำการผลิตในลักษณะดังกล่าวอย่างกว้างขวาง และกลายเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายการเกษตรของประเทศ แม้ว่า ในหลายกรณี เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการดังกล่าวจะได้รับผลกระทบจากการใช้สารเคมีการเกษตรอย่างมากมาย โดยขาดการควบคุม

การใช้อำนาจรัฐปล่อยให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ โดยไม่คำนึง สิทธิพลเมืองและการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน จึงเป็นเรื่องที่รัฐบาล หน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บริษัท/โรงงานเอกชน ทุนต่างชาติและทุนชาติรวมทั้งนักการเมืองในอนาคตที่จะหวนกลับมาเป็นรัฐบาลภายหลังการเลือกตั้ง

จำเป็นต้องตระหนักและลดปัญหาผลกระทบในทางที่เลวร้ายต่อประชาชน ด้วยการให้ สิทธิพลเมืองเป็นจริงขึ้นมาควบคู่กับการใช้อำนาจรัฐ